

Jutlus Nõos P, 01.03.20 kell 11.00, *Invocavit*

Lektsioonid: Jk 1:12–15; Mt 16:21–23

Pihikõne: 2Kr 6:2

Jutlus: 1Ms 4:3–10

Laulud: 217 (1–4); 316 (1–5, 6); 78 (1–5); 68 (1–3)

Ja mõne aja pärast juhtus, et Kain tõi Issandale roaohvri maaviljast, ja ka Abel tõi oma lammaste esimesest soost ning nende rasvast, ja Issand vaatas Aabeli ja tema roaohvri peale, aga Kaini ja tema roaohvri peale ta ei vaadanud. Siis Kain vihastus väga ja lõi pilgu maha. Ja Issand küsis Kainilt: „Mispärast sa vihastud? Ja mispärast sa pilgu maha lööd? Eks ole: kui sa head teed, siis on su pilk tõstetud üles? Aga kui sa head ei tee, siis luurab patt ukse ees ja himustab sind. Kuid sina pead tema üle valitsema!” Ja Kain ütles oma vennale Aabelile: „Lähme väljale!” Ja kui nad väljal olid, tungis Kain oma venna Aabeli kallale ja tappis tema. Aga Issand küsis Kainilt: „Kus on su vend Abel?” Ja tema vastas: „Ei mina tea. Kas ma olen oma venna hoidja?” Ja tema ütles: „Mis sa oled teinud? Sinu venna vere hääl kisendab maa pealt minu poole!”

Tänane kirjakoht kätkeb endas ühest küljest vaadatuna suurt ängi. Esmapilgul tingib seda muidugi tõsiasia, et tegemist on esimese mõrvaga inimkonna ajaloos, pealegi vennatapuga. Varjatumalt aga seisneb see äng inimese/Kaini suutmatuses veretööd tegemata jätta, ehkki Jumal teda selle eest lausa hoiatab.

Teisest küljest on selles loos aga siiski omajagu lootust: ka pärast seda hirmsat veretööd ei jäta Jumal inimest/Kaini maha.

Igal juhul on tegemist Jumalast kaugenenud inimtünnetust kirjeldava arhetüüpse looga, millest on õppida kõigil inimestel kõigil aegadel pärast Eedeni aiast väljaajamist. Vaatleme siis tänases jutluses nii selle jutustuse ängi kui ka lootust.

Väärrib tähelepanu, et Kaini ja Aabeli vennatapulugu on ülesehituselt väga sarnane Piiblis vahetult enne seda seisva Aadama ja Eeva pattulanguslooga 1Ms 3.

1. Pattulangusloos on tegu kahe erilises suhtes oleva isikuga, mehega ja temaga füüsiliselt kokkukuuluva (mehest võetud) naisega. Vennatapuloo kahe tegelase vahel on juba veresugulus, nad on samade vanemate lapsed.

Saksa Vana Testamendi teadlane Claus Westermann on välja toonud, et ehkki inimene on Jumala poolt loodud meheks ja naiseks, on inimene ka vend ja vend. Peale bioloogilise, mees- ja naissugu ühendava olemuse on inimesel ka sotsiaalne olemus: meie kõrval on alati ligimene, kellesse me peaksime suhtuma nagu venda või õesse. Meie pattulangenud loomus seda muidugi ei võimalda.

2. Nii pattulangus- kui ka vennatapuloo algab asi Jumala hoiatusega. Eedeni aias hoiatab Jumal Aadamat hea ja kurja tundmise puu vilja söömast. Vennatapuloo hoiatab Jumal Kaini, et ta ei tohi lasta patul enda üle valitseda. Kui asja sümboliseelt vaadata, siis võiks öelda, et Jumal on meile andnud eluks selged korraldused: seda nii kirjasõnas kui ka südametunnistuse kaudu. Inimene ju teab, kuidas on õige talitada. Kuid talitab sellegipoolest teisiti.

3. Mõlemas loos küsib Jumal n-ö „kus“-küsimuse. 1Ms 3:9 küsib Jumal Adamalt: „Kus sa oled?“ 1Ms 4:9 küsib Jumal Kainilt: „Kus on su vend Abel?“. Mõeldes sümboliseelt: Jumal ei jäta meid kunagi rahule, kui oleme tema või üksteise vastu mingi pahateoga hakkama saanud. Jumal ei karista meid n-ö tagaselja, vaid küsib otse, kas me ise ka teame, millega me oleme hakkama saanud ja kas me seda ka tunnistame. See on kohutav tunne!

4. Mõlemas loos esitab inimene Jumalale õigustuse. 1Ms 3:12j õigustab Adam end sellega, et tema teos oli süüdi hoopis Eeva. Eeva aga õigustab end sellega, et teda ahvatles keelatud teole madu. 1Ms 4:9 aga ütleb Kain Jumalale küüniliselt, et tema oma venna asukohta ei tea, sest ta polevat tema hoidja (vihjates lisaks ilmselt pilkavalt Aabeli kui karjakasvataja ameti peale). Teame hästi, et me leiame oma süütegude põhjendamiseks alati õigustusi – on need süüteod siis Jumala või inimeste vastu tehtud.

5. Ja lõpuks järgnevad Jumala „kus“-küsimusele ja inimese eneseõigustusele mõlemas loos Jumala

süüdistus ja needus. Pattulangusloos on Jumala süüdistus, tõsi, esitatud küsimuse vormis, millele Aadam ja Eeva ennast õigustavalt jaatavalt vastavad. Vennatapuloo aga järgneb Jumala süüdistus Kaini ülbele eneseõigustusele.

Jumala needus võtab mõlemas loos enda alla pika lõigu. Kummalisel kombel sisaldab mõlema loo needus aga ka lootust, millest ülal juttu oli.

Kõigepealt, Jumal ei karista süüteo sooritanuid surmanuhtlusega. Kas pole surmanuhtluse üks tähtsamaid põhjusi just süüdlase ebavajalikkus ühiskonnas? Kurjategija surmataakse muidugi ka selleks, et ta rohkem kuritegusid sooritada ei saaks, ja hoiatuseks teistele potentsiaalsetele kurjategijatele. Kuid surmanuhtluse n-ö filosoofiline mõte on ikkagi selles, et inimene, kellele see määratakse, on lootusetult ebavajalik.

Näeme, et Jumal ei arva nii ei Aadama, Eeva ega Kaini kohta. Isegi madu ei pälvi surmanuhtlust, vaid saab võimaluse oma elu jätkata – tõsi piiratud tingimustel.

1Ms 3:21 valmistab Jumal Aadamale ja Eevale nahkriided ja paneb need neile lausa selga. Ta teab, et väljaspool Eedeni aeda on inimestel neid tarvis – külma ja kuuma ning ebatervete pilkude eest.

1Ms 3:23 saadab Jumal inimesed maad harima, st annab neile konkreetse eluülesande. See ülesanne pole olemuslikult erinev juba Eedeni aias inimesele antud ülesandest seda aeda harida ja hoida. Kuid väljaspool Eedeni aeda on selle maa harimine vaevarikas ja isegi valus.

Eevale jääb võimalus lapsi ilmale tuua, mida Jumal on ju inimestele töötanud juba loomisloo kuuendal päeval 1Ms 1:28. Jumal ei soovi inimsugu karistuseks hävitada, vaid muudab inimeste paljunemise lihtsalt vaevarikaks: lastesünnitamine saab nüüd seotuks valu ja kannatusega.

Näeme, et Jumal hoolitseb inimese eest ka neetud olukorras. Riiete sümboolne tähendus võiks seisneda ehk selles, et inimesel on ühiskonnas alati vaimne ja füüsiline kaitse. Füüsilise kaitse all mõtlen mõtlen ma ühiskonnakorraldust (nt riiki, linna ja küla) kõige selle juurde kuuluvaga nagu korrakaitse ja tervishoid. Vaimse kaitse all pean silmas haridust ja teadust, ka kultuuri ja isegi religiooni, mis võimaldavad inimesel end vaenuliku vaimse välismõju eest kaitsta.

Ning töö ja perekond, mille Jumal mehele ja naisele jätab, võimaldab ju mure kõrval maitsta ka õnne – mis siis, et õnnehetked on üürikesed ja neid ei saa ette planeerida, vaid nad tulevad siis, kui Jumal tahab.

1Ms 4:11j neab Jumal inimese ja maa vahelise suhte ning loob, sümboolselt väljendudes, sellise inimliku olemisviisi, mis on sideme maaga kaotanud. Teame ju hästi, et inimkonna ajaloo on põlluharijatest ja karjakasvatajatest tasapisi eraldunud inimrühm, kes elab linnas ja ei tea ega tahagi midagi teada maaelust. Näeme seda ju ka meie enda Eesti ajaloo, kus maaga lahutamatu kokku kuuluv maarahvas on saanud eestlasteks, kuni on jõutud tänapäevasesse olukorda, mil inimesi tuleb lausa meelitada tagasi maale elama minema.

Teine aspekt, mis Jumala needuses Kainile esile tuleb, on „vere hääl“, mis ei luba ühelgi inimese vastu toime pandud mõrval jääda vastuseta. Ma ei mõtle siin inimlikku veritasu või Jumala karistust, vaid inimlikku vastutust Jumala ees, mis kaasneb igasuguse verevalamisega – nii vajalik või õilis kui see ka inimlikult ei tundu.

VT teadlane Gerhard von Rad kirjutab oma raamatus „Genesisise alglood“ selle kohta nii (lk 73): „Veri ja elu kuuluvad vanatestamentliku vaate järgi ainult Jumalale ja kus mõrvatakse, seal sekkub inimene Jumala omandiõigusse. Elu hävitamine ulatub kaugele üle inimese võimupiiride. Valatud veri ei lase end mätta, ta kisendab taeva poole ja tõstab otsemaid kaebust elu Issanda ees.“

Kuid von Rad jätkab: „Imeliselt on selles lauses [„Sinu venna vere hääl kisendab maa pealt minu poole!“] too tume jube ürgtunne valatud vere ees seotud puhtaima ning küpseima usuga Jumalasse kui kõige elu kaitsjasse ja valvajasse.“ Tõepoolest, mõrva, ka vennatapu puhul vastutab inimene alati Jumala ees, sest elu ei kuulu talle.

Nõnda kaitseb Jumal alati kõiki neid, kes inimese käe läbi oma elu kaotavad. Mil viisil see kaitse ilmneb, on muidugi küsimus. Kuid sellele küsimusele saab vastata evangeeliumiga, nt Jh 3:16: „Sest nõnda on Jumal maailma armastanud, et ta oma ainusündinud Poja on andnud, et ükski, kes temasse usub, ei hukkuks, vaid et tal oleks igavene elu.“ Jeesus Kristus Jumala Poeg on inimese käe läbi elu kaotanud, kuid tema vere läbi on päästetud ka kõik need, kellel muidu poleks lootust olnud. Ja viimaks, lootus jääb isegi mõrvarile. Jah, nagu Kain, peab ka teise inimese elu vägivaldselt võtnu

olema siin maailmas hulkur ja põgenik. Ta on ühiskonna meelevalla all, kes võib temaga teha, mida tahab – kas surmata või vangistada.

Ja ometi on mõrvari veri sama palju väärt kui tema ohvri oma. Sest Jumal ütleb ju Kaini kohta 1Ms 4:15: „...igaühele, kes Kaini tapab, peab seitsmekordselt kätte makstama.“ Kas ei või sellest järeldada, et ühiskond on kohustatud „seitse korda“ järele mõtlema, kuidas mõrvariga käituda: eri kohtusüsteemid võimaldavad eri lahendusi. Igal juhul ei saa ka mõrvarit lihtsalt omakohtu korras maha lüüa. Sest Jumal on seadnud teisiti.

Niisiis, ehkki suur osa inimkonnast elab Jumala seisukohast tõepoolest Noodimaal nagu Kain (< *nod* hbr k 'pagulus'), pole Jumal maha jätnud ka neid. Veel kuulutatakse maailmas evangeeliumi Jeesusest Kristusest, kes on ristil lunastanud kõik patud, mida inimesed Jumala ja üksteise vastu tegid ja teevad. See on suur Jumala arm!

Aamen.